

Miroslav Mareš (ed.):

**ETNICKÉ A REGIONÁLNÍ STRANY
V ČR PO ROCE 1989**

Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, 239 stran.

Práce kolektivu autorů z katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, editovaná Miroslavem Marešem, se věnuje méně sledovanému tématu spojenému se systémem politických stran v České republice. Dosavadní limity zájmu politologické veřejnosti o problematiku etnických a regionálních stran v zemi je pochopitelný, jelikož s výjimkou první poloviny 90. let nemá žádný ze subjektů této orientace relevantní pozici na politické scéně a i jejich potenciál má patrné meze. Na druhé straně přinejmenším vzhledem k rostoucímu zájmu o stranické systémy na subnárodní (regionální, komunální) úrovni a také v souvislosti řadou odborných publikací sledujících problematiku menšin z jiné než politologické perspektivy lze autorský počín tohoto obsahu i rozsahu přivítat.

Publikace je rozdělena do osmi kapitol, ve kterých je sledována problematika etnických a regionálních stran z hlediska obecnější perspektivy, ve třech rozsáhlejších případových studiích zaměřených na politickou reprezentaci etnicky a/nebo regionálně definovaných subjektů, ve dvou kratších statích sloužících spíše jako přehled aktivit jiných etnicky či regionálně definovaných subjektů na české politické scéně a v závěrečném zhodnocení.

Po úvodním seznámení s publikací z pera M. Mareše následuje kapitola *Pojetí etnických a regionálních stran*, jejímž autorem je Maxmilián Strmiska. V rámci relativně kratší studie je čtenář seznámen s řadou relevantních informací o dosavadním přístupu a závěrech výzkumů etnických a regionálních stran v západoevropském prostředí. Vedle jistých

odpovědí týkajících se této problematiky pak přináší také podněty k dalšímu výzkumu sledovaného tématu, které zůstávají otevřené či nedořešené, resp. čekají na další informace z dílčích případových studií.

Následuje nejrozsáhlejší kapitola publikace, *Moravistické politické strany a hnutí*, jejímž autorem je M. Mareš. Kapitulu uvádí delší pasáž věnovaná historickému vývoji Moravy (z hlediska teritoriální organizace a s ní spojeným vývojem identity), specifickým vytváření a podoby systému politických stran na Moravě a posléze projevům nacionalismu či patriotismu spojeným s Moravou. S ohledem na své odborné zaměření věnuje Mareš větší prostor skupinám, které spojovaly moravskou identitu s extrémně pravicovými názory a za druhé světové války se ji snažily využít k mobilizaci ve prospěch zájmů nacistického Německa. Jelikož se ale jednalo z hlediska efektu o zcela marginální aktivity (jak ostatně na s. 35 konstatuje i autor), je jejich podrobný popis z hlediska struktury práce poněkud sporný. Jakkoliv se také jednalo o projevy spojené s Moravou (a nejedná se o nezajímavý fenomén), nesouvisí jejich činnost se subjekty, které jsou popisovány v předcházejícím přehledu vývoje systému politických stran na Moravě do roku 1918. Vzhledem k němu pak v kapitole poněkud chybí pokus o zdůraznění případných specifík „moravských“ křídel českých stran (se kterými po roce 1918 splynuly moravské politické strany) a zachycení odlišností voličského chování na Moravě a v Čechách. Hlavní část kapitoly je posléze věnována různým pokusům o vznik a fungování různých moravistických politických subjektů po roce 1989. Autor se tematice věnuje s velkou pečlivostí, kdy uvádí i zcela marginální skupiny, aktivity, které neměly výraznější dopad na politickou scénu, využívání „moravské“ tematiky nemoravistickými subjekty apod. Čtenář má možnost sledovat původní entusiasmus moravistického hnutí i jeho postupný úpadek způsobený na jedné straně opadnutím zájmu

veřejnosti o tuto tematiku (vedle uváděných důvodů je otázkou, nakolik k němu přispěla frustrace počátečních příznivců z toho, že za daných okolností nebylo možné prosadit nic z deklarovaných cílů ani umírněného křídla moravistického proudu), na druhé straně neschopností spojit tematiku Moravy s jakýmkoliv jiným tématem, které by bylo dostatečně nosným pro potřebný počet voličů. Autor neopouští tematiku ani ve chvíli, kdy již byly sledované subjekty zcela marginalizovány, naopak s ohledem na jejich „neviditelnost“ u širší veřejnosti místy až zaskočí širě jejich aktivit na vnitrostátním a mezinárodním poli (úsilí o zapojení do evropských struktur). Závěr kapitoly je věnován vyhlídkám, za jakých by mohlo moravistické hnutí pokračovat v aktivitách a alespoň částečně se vrátit k pozicím, kterých kdysi dosáhlo (byť nejspíš již ne na celostátní úrovni).

Autorem kapitoly *Romské politické strany a hnutí* je Pavel Pečínka. Ve svém stylu nezapře novináře a některé pasáže nepůsobí vědeckou strohostí, jakkoliv jejich informační a argumentační hodnota tím neztrácí. Solidní část kapitoly je věnována jakémusi „úvodu do studia Romů“, nutnému k pochopení specifik a úskalí jejich politické organizovanosti. Nastíněny jsou okolnosti, za kterých romské politické organizace vznikly, a následně jejich vývoj po roce 1989. Na rozdíl od Mareše, který volil chronologický popis moravismu jako proudu, Pečínka sleduje jednotlivé politické subjekty odděleně. K aktivitám většiny romských stran a především jejich představitelů je kritický a z jeho textu vyplývá skepse opírající se o dosavadní zkušenosti s romskou politickou organizovaností. Na jedné straně tedy Pečínkova kritika nenadchne čtenáře odmítající či bagatelizující kritiku Romů většinovou společností, na druhé straně autor nezastírá sympatie k aktivitám, které nejsou později problematizovány kroky svých nositelů. V tomto směru tedy nepotěší ani čtenáře mající k Romům a jejich organizacím a priori odmítající postoj.

Méně konfliktní téma zpracovává v kapitole *Coexistentia – Soužití a politická reprezentace polské menšiny* Lubomír Kopeček. Ve srovnání s předchozími dvěma je tato kapitola poněkud kratší a má i jednodušší strukturu. S ohledem na existenci jediného politického uskupení reprezentujícího zájmy polské menšiny autor postupuje od popisu vývoje polské menšiny na Těšínsku z hlediska její politické organizovanosti, přes nastínění demografických determinant její pozice, přehled jednotlivých spolkových aktivit Poláků až k popisu vývoje samotné Coexistentie – Soužití. Aktivity Soužití jsou sledovány se značnou pečlivostí, jakkoliv se jedná o subjekt, který velmi pravděpodobně nepřekoná hranice komunální politiky (určitý potenciál, spojený ale se splněním značné řady podmínek, přiznává autor Soužití pouze na regionální úrovni).

Následuje první ze spíše přehledových kapitol, *Nedokončené projekty etnických politických stran*, jejímž autorem je M. Mareš. Sledovány jsou okolnosti, za kterých se uskutečnily pokusy o vytváření politických stran různými etnickými menšinami (rumunskou, podrobněji pak německou). Dlužno ovšem dodat, jak konstatuje i autor, že význam těchto subjektů spočívá spíše v mediálním ohlasu na aktivity představitelů v určitém období, než v jejich pokusech reálně se etablovat na politické scéně.

Poněkud problematickou je následující přehledová kapitola, opět napsaná M. Marešem, „*Neautonomistické*“ *strany a hnutí vázané svým názvem na konkrétní region či lokalitu*. Především zařazením lokálních subjektů (tj. vázaných na určitý mikroregion či město) byly do přehledu zahrnuty subjekty, jejichž podpora se z hlediska celostátního výsledku komunálních voleb pohybuje na úrovni setin procenta a u kterých se nabízí otázka, do jaké velikosti města či mikroregionu má smysl tyto subjekty sledovat a kdy již mohou být pomíjeny.

Závěrečná kapitola *Pozice etnických a regionálních stran a hnutí ve stranickopolitické*

kém systému České republiky, jejímž autorem je M. Mareš, stručně srovnává jednotlivé skupiny, hnutí, strany a proudy z hlediska jejich působnosti (teritoriální rozložení, okruhu požadavků, které se snaží hájit), jejich vzájemných vztahů i úspěšnosti. Zhodnocena je i otázka jejich relevance, vč. výhledů do budoucna. V tomto směru nedává autor příliš velké naděje těmto subjektům, což je s ohledem na stanovená pravidla politické soutěže a národnostní homogenitu ČR pochopitelné. Kapitola se ale věnuje především stranám, které se orientují na určité etnikum, úspěchy neetnických regionálních stran jsou zmíněny jen v kontextu regionálních voleb v roce 2000. V tomto ohledu by bylo tedy zajímavé, kdyby kapitola více reflektovala právě regionální hnutí fungující na bázi „antistranické politiky“, jejichž relevance a potenciál nejsou s ohledem na trendy patrné ve výsledcích senátních voleb zanedbatelné. Senát sice hraje v české politice méně významnou úlohu, ovšem v souvislosti se zkušeností se senátními volbami nelze nepřipomenout úvahy o určitých formách personalizace volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny. Etnickým stranám by tento vývoj zjevně nijak nepomohl, spíše naopak, protože v závislosti na váze personalizované složky by se ztratila či oslabil její naděje na to, že někdy prosadí svého kandidáta z volitelného místa kandidátky relevantního subjektu. Pro subjekty opírající se o regionální a „antistranickou“ identitu by naopak mohl tento vývoj znamenat přinejmenším zajímavou šanci k prosazení se i na jiné než regionální úrovni.

Text sborníku je z hlediska jazyka, práce editora i korektora na velmi solidní úrovni, byť se mu nevyhnulo zanedbatelné množství problémů v této oblasti (např. opakování slova „zemské“ ve větě na s. 32).

Problematika etnických a regionálních stran nabízí celou řadu podnětů k rozvoji dalšího výzkumu. Sborník *Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989* pak poskytuje celou

řadu informací jak z hlediska teorie, tak i při praktickém výzkumu stranických organizací tohoto charakteru v ČR. Využit jej mohou jak odborníci věnující se výzkumu systémů politických stran, tak čtenáři hledající relevantní data týkající se někdy už polozapomenutých či poněkud málo viditelných osobností a proudů české politiky.

Jakub Šedo, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně

Miroslav Kollár a Grigorij Mesežnikov (eds.):

SLOVENSKO 2003. SÚHRNNÁ SPRÁVA O STAVE SPOLOČNOSTI

Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2003, 820 strán.

Nová súhrnná správa bratislavského Inštitútu pre verejné otázky vyšla opäť pred koncom roka 2003. Má 30 kapitol, okrem toho kroniku udalostí, stručné resumé jednotlivých kapitol v slovenčine a v angličtine a profily autorov. Okrem niektorých stabilných autorov pribudli nové mená. Jednotlivé kľúčové kapitoly sú rozdelené na vnútornú politiku, zahraničnú politiku, ekonomiku a spoločnosť. Publikácia si zachováva svoj prevažne opisný charakter („...povedal, napísal, prezentovali...“). Bolo by vhodné dobre premyslieť a konečne stabilizovať štruktúru kapitol, alebo presnejšie obsahu. Opakujú sa niektoré staré chyby – napríklad, že správa opäť z nepochopiteľných dôvodov nezahŕňa celý rok 2003 ako naznačuje titul, a niektoré udalosti z Kroniky udalostí sú skôr pseudo-udalosti. Napríklad, náhodným výberom, pri dátume 17. 2. 2003 sú uvedené tri udalosti, z ktorých dve sú typické pseudoudalosti. Ide o stretnutie ministrov kultúry členských